

Hier sta ik, ik wil en ik kan niet anders

Politiek beslecht je niet op internet. Om echt te imponeren, moet je lijfelijk aanwezig zijn en doodsverachting tonen. Zoals Sarah Palin doet, meent Henri Beunders.

Met de Troonrede worden we weer eens met de neus op deze tegenstelling gedrukt: de imponerende macht van de traditie, versus de elektronische tam-tam van internet die onder de burgers tot een bewustzijnsexplosie heeft geleid. Deze explosie in de groei van de gepercipieerde autonomie en macht van het individu tegenover de aloude instituties en huidige machthebbers versterkt het ongeduld als de eisen niet subiet worden ingewilligd, en daardoor de onvrede en het crisisgevoel.

Crisis leidt tot behoefte aan verandering, die het charisma versterkt van wilskrachtige politici, gedreven door een innerlijk licht, die dé oplossingen beloven.

De gespletenheid in de politiek, in Amerika niet minder dan in Nederland, berust op die mede door internet veroorzaakte bewustzijnsexplosie enerzijds, en de kracht van de instellingen, de machthebbers en de traditie anderzijds. De meeste politici zwaken hiertussen heen en weer. Bang om de toorn van die geëmancipeerde massa op te wekken, domineren ze niet het parlement, maar de politieke tv-programma's.

Angst en gebrek aan angst spelen de hoofdrol in een verklaring voor de opkomst van zowel Barack Obama als Sarah Palin, als de traditie van de Troonrede en het feit dat Balkenende na zes jaar nog steeds premier is, en niet Wouter Bos.

Na de Troonrede proberen de oppositionele Kamerleden er gehakt van te maken, door De Jeugd als Het Probleem neer te zetten, bijna nog groter dan de georganiseerde misdaad. Zo proberen ze een crisisgevoel te creëren, waardoor zij zelf automatisch belangrijker worden. En na de Troonrede staat internet bol van kretten, meningen en oplossingen van alle mogelijke burgers, over alle mogelijke grote of minuscule dingetjes. Zo is goed te zien hoezeer de macht van de traditie staat tegenover de ad hoc-macht van de burgers, die individueel hun onvrede kunnen uiten of spontaan acties op touw kunnen zetten op internet. De vraag wie er zal winnen, wil ik hier al wel beantwoorden: de traditie, koningin en premier. Waarom?

Velen zien internet en ict - sms, phocemac etcetera - als de vol-

Tegen het einde van haar toespraak op de Republikeinse Conventie op 3 september zwaait de Republikeinse vicepresidentskandidaat Sarah Palin naar haar aanhangers. Foto AP

tooning van de emancipatie van de burger, en deels terecht. De voorbeelden van de afgelopen tien jaar waarin acties uit het niets opdielden met internet als organisatiemiddel liggen voor het oprapen, nationaal - scholierenprotest - en internationaal - flashmobs van burgers. Maar ook voor een 'verdunning': hoe breder, hoe oppervlakkiger en vluchtiger, en hoe sneller de internet-actiegroepen weer uit elkaar vallen. Een van de oorzaken is het gemak van meedoen aan een internetactie - druk op de knop, klaar. Echte sociale bewegingen moeten het, net als eu-

wen her, hebben van het fysieke element - demonstraties, acties, reides uit de mond van menselijke lichamen.

De illusie van internetters en sms'ers is dat de zaak beklonken is als zij vanachter hun pc hebben laten weten dat dit of dat niet deugt. Gevolg: grotere frustratie. Ze snappen niet dat het fysieke verzet tegen vermetel onrecht het enige verzet is dat werkelijk imponeert. Dit geldt voor de segregatie doorbrekende acties van Martin Luther Kings burgerrechtenbeweging, de rubberen bootjes van Greenpeace, de krakers, de boeren die met hun tractors het Binnenhof blokkeren of wat voor spectaculaire actie dan ook.

De inzet van het eigen lichaam imponeert. Dit geldt voor alle partijen die zich met politiek bezig houden, de machthebbers en de actievoerders. De overeenkomst is het gebrek aan angst voor de dood.

Alleen zij die geen angst voor de dood tentoonspreiden, kunnen charismatische leiders worden, bewonderd, aanbeden door de aanhangers. Dit geldt voor 'Grote Figuren' als Alexander de Grote, Napoleon, Hitler, Churchill, Rea-

Politici met angst voor kiezer en eigen carrière zullen mislukken

.....
gan, Thatcher, Fortuyn - en nu voor Sarah Palin. Of Obama dezelfde doodsverachtende, religieuze overtuiging en drive heeft als M.L. King, betwijfel ik.

Charisma - letterlijk de genade Gods - is in de politieke praktijk een kwestie van geven en nemen. Leiders die al een innerlijk gedreven uitstraling hebben, worden door de aanhangers vergoddelijk,

en dus in staat geacht de problemen van gewone mensen op te lossen.

Internet kan deze toewijzing van bovennatuurlijke gaven versnellen. Wat Obama liet zien, werd in 2004 al door John Dean bewezen, en in Nederland in 2002 door Pim Fortuyn. Fortuyns ster rees niet alleen door tv, maar vooral door al die internetsites van fans die razendsnel een onderlinge communicatiegemeenschap vormden, met uitwisseling van brutale soundbites en tv-clips.

Terwijl de Nederlandse politici toen geheel en al vertrouwden op hun institutionele macht (aangegeven door hun partij), gingen ze halsoverkop interactief bezig met al die burgers, waarmee ze - op CDA en SP na - nauwelijks nog enige directe band hebben. En ellebogen zijn zich sindsdien op panische wijze een toegang tot opiniepagina's en talkshows. Daarbij verge-

ten ze de kerneigenschappen van de echte leider: karakter, visie, wilskracht en gebrek aan doodsangst.

Deze week zal al het geklaag van politici en het geschetter van bloggende en bellende burgers als slappe propjes afketsen op de muur van de traditie. Koningin Beatrix heeft bij bijna twee eeuwen oude instituties van de monarchie achter zich, en een dynastieke familiegeschiedenis van meer dan vier eeuwen. Zij zei voor haar aantreden in 1980 niet populair te willen worden, genegeendheid op basis van haar professionaliteit was haar al voldoende. De intimidatie die uitgaat van het instituut monarchie en het verlangen naar onveranderlijke tradities gaan vandaag gepaard met de onverschrokkenheid en vanzelfsprekendheid waarmee de 'van God gegeven' monarch 'het volk' en de politici tegenwoordig treedt. Maar het is ook de fysieke kracht van de mens Beatrix.

Voor premier Balkenende geldt op andere wijze hetzelfde. Net als Lubbers voor hem, heeft hij zich er nooit onder laten spitten door de honende kritiek in veel media op zijn 'broekemans'- en 'Harry Potter'-imago. Of dit komt omdat JP elke avond op zijn knietjes voor zijn bed bidt, is niet bekend. En in tegenstelling tot het instituut monarchie, is in de politiek de machthebber vanzelfsprekend afhankelijk van veel meer factoren, zoals het ontbreken van een succesvolle uitdager.

Zeker lijkt mij wel dat het gebrek aan succes van uitdager Wouter Bos onder andere voortkomt uit het feit dat hij angst in zijn ogen heeft, gevolg van zijn karakter mischien, maar ook van een gebrek aan eenduidige visie en ruggegraat.

Wat men ook van haar opvattingen vindt, het fenomeen Sarah Palin bewijst hoe relatief die factor internet is als het gaat om zowel lancering van politici als de importantie van de grassroots-bewegingen. Toen zij op vrijdagmiddag 29 augustus (Nederlandse tijd, CNN) uit het niets gepresenteerd werd door McCain en haar eerste rede op de nationale tv hield, was mijn reactie 'Wauw!', dit wordt interessant. Binnen twee weken bracht zij net zulke grote massa's op de been als Obama na een jaar. Ook hier is de behoefte (onder de Republikeinen) aan charisma, duidelijkheid en onverschrokkenheid de belangrijkste factor. Naast de fysieke inzet van heel haar lichaam en welbespraakte overtuiging was het de afwezigheid van angst in dat stadion die imponeerde: hier sta ik, ik wil en kan niet anders. Alleen een kogel kan mij verhinderen mijn opdracht te vervullen.

Dit psychologische fenomeen van bewondering voor en verering van de roekeloze profeet geldt in crisistijden zowel in democratieën als (opkomende) dictaturen. Maar in onze representatieve democratie stuit de roep om 'change' af op het antieke politieke bestel, waarvan het erfelijke koningschap en de benoemde of toevallig omhoog gedreven bestuurders het symbool zijn.

En dit systeem verandert het gevoel van macht van de zich op communicerende burger binnen *no time* in een gevoel van onmacht. Met als gevolg weer meer frustratie, meer heisa, en Grote Problemen die politici plotseling zien, en die zij zeggen te zullen oplossen. Maar omdat zij niet gedreven zijn door doodsverachting, maar door angst voor het electoraat en eigen carrière, zullen zij mislukken.

Henri Beunders is hoogleraar geschiedenis van maatschappij, media en cultuur aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Huisarts krijgt ten onrechte kritiek

Ik herken mezelf niet in de negatieve berichten over de slechte bereikbaarheid van huisartsen en de rol van doktersassistenten daarbij (Binnenland, 11 september). Allereerst ga ik uit van de goede intentie van alle zorgverleners in de eerste lijn. Daarnaast wordt in een huisartsenpraktijk vaak gewerkt met één assistente, die naast het aannemen van de telefoon diverse andere werkzaamheden verricht om te zorgen dat de patiënt zo snel mogelijk de juiste zorg krijgt en om de huisarts te ontlasten.

Voor een continue telefonische bereikbaarheid zou er meer FTE aan assistenten ingezet moeten worden. Maar hoe kan minister Klink dat verlangen en tegelijk gaan korten op de tarieven van de huisartsen, die volgens hem te duur zijn?

Het 'probleem' van de dure huisartsenzorg wordt nu te eenzijdig belicht. Met de invoering van het nieuwe zorgstelsel en de diagnosebehandelcentra in de ziekenhuizen werd beoogd dat de huisartsen verrichtingen van de specialisten konden overnemen, omdat huisartsenzorg voordeliger is dan ziekenhuiszorg. Waarom wordt dan nu alleen geschreven over de toegenomen kosten in de huisartsenzorg? Misschien hebben huisartsen door verrichtingen over te nemen van specialisten, juist gezorgd voor een besparing!

Ik ben er voorstander van om eerst te kijken waarom de kosten van de huisartsenzorg gestegen zijn. Het zou me niet verbazen als dit samenhangt met veel bredere maatschappelijke problemen als overgewicht, ongezonde leefgewoontes, psychosociale problematiek, angstige voedsel informatie op internet en het idee van de 'maakbare maatschappij' waarin ook gezondheid steeds meer als een 'maakbaar' iets wordt gezien. Wat fijn dat bij al deze ontwikkelingen de huisarts juist een laagdrempelige hulpverlener is! Waar je naast puur medische klachten ook terecht kunt bij de specialist niet beantwoord krijgt, waar je terecht kunt met opvoedings- en echtscheidingsproblemen en waar je de juiste weg gevonden wordt in het web van zorgverleners en zorgverzekeraars. Want ook daar heeft de huisarts het steeds drukker mee: voor bijna elke voorzetting of keuring is een artsverklaring nodig. Veel bureaucratisch werk, waarin de doktersassistente zo veel mogelijk ondersteunt.

Nu las ik in DAG dat woordvoerder Wouter van de Horst van de inspectie van de gezondheidszorg (IGZ), vindt dat huisartsen zonder extra geld 'beter moeten organiseren en meer samen moeten werken met huisartsen in de omgeving. Als dat niet lukt gaan we de druk op de ketel opvoeren: zacht als het kan en hard als het moet'. Misschien wil hij eens een weekje met ons meelopen, zodat hij kan zien dat wij ons uiterste best doen om kwalitatieve eerstelijnszorg te bieden? Hij is bij deze van harte uitgenodigd! En minister Klink mag meelomen, als die dan maar wel begrijpt dat mijn aandacht niet onverdelkt kan zijn - af en toe moet ik ook de spiegel lijn te woord staan...

Suzanne van Baasbank De auteur is doktersassistente.

AOW-voorstel zet solidariteit verder onder druk

De AOW scoort volgens Jolanda Sap en Liane Wubbels al slecht op het punt van solidariteit van rijk met arm. Nu tast het kabinet die solidariteit verder aan.

Het kabinet wil dat ouderen meer bijdragen aan de kosten van de vergrijzing. Dit voorstel kreeg vrij lauwe reacties. Er is kritiek op de extra belasting voor toekomstige 65-plussers met een hoger aanvullend pensioen. Ook de extra arbeidskorting bij doorwerken vanaf 62 jaar heeft enig

commentaar gekregen. Maar rond het voornemen de AOW te flexibiliseren, is het stil gebleven.

Ten onrechte. Het voorstel oogt sympathiek, maar is bij nader inzien ondoordacht en weinig effectief. De flexibilisering van de AOW is dit voorjaar aangekondigd in de kabinetsnotitie *Men is zo oud als men zich voelt*. Ouderen mogen de AOW later laten ingaan en kunnen ook voor deeltijd-AOW kiezen. Elk jaar uitstel van de AOW leidt tot een circa 5 procent hogere AOW-uitkering. De verhoging wordt actueel neutraal berekend, zodat men bij een gemiddelde levensverwachting over de gehele pensioenperiode evenveel AOW ontvangt bij uitstel als wanneer men niet uitstelt. Het kabinet wil hiermee

stimuleren dat mensen tot hun 65ste blijven doorwerken en pas na de 65 hun loopbaan geleidelijk gaan afbouwen.

Voor wie is dit voorstel aantrekkelijk? Niet voor degene die op zijn 65ste niet meer kan werken. Hoeveel de details nog niet bekend zijn, mag verwacht worden dat het kabinet uitstel alleen mogelijk maakt voor degene die daadwerkelijk doorwerkt en een arbeidsinkomen geniet. Uitstel van de AOW is ook niet aantrekkelijk voor degene die naar verwachting minder lang zal leven dan het gemiddelde. De AOW die men aan het begin van de pensioentijd uitstelt, krijgt men dan aan het einde immers niet meer terug. Uitstel is alleen aantrekkelijk voor mensen die op

hun 65ste nog vitaal genoeg zijn om door te werken en lang verwachten te leven.

Nu is het vervelende dat vitaliteit en lang leven scheef verdeeld zijn over de bevolking. Hoger opgeleiden zijn meestal op hun 65ste nog zeer vitaal, terwijl lager opgeleiden dan vaak al jaren gezondheidsproblemen hebben. Statistieken over verschillen in gezondheid en sterfte naar sociaal-economische status laten zien dat lager opgeleiden 14 jaar korter in goede gezondheid leven en gemiddeld 4 jaar eerder sterven. Lager opgeleiden genieten daardoor een beperkt aantal jaren van de AOW. Ze betalen bovendien meer jaren premie dan hoger opgeleiden omdat ze eerder beginnen met werken. De AOW scoort al

met al niet best op het punt van solidariteit van rijk met arm. Het kabinet zet die solidariteit verder onder druk.

Het probleem van de flexibele AOW van het kabinet is dat deze enerzijds te ambitieus is en anderzijds niet ambitieus genoeg. Te ambitieus voor lager opgeleiden die vroeg beginnen met werken en vaak ook in de zwaardere beroepen werken. Op hun 58ste zijn zij al 40 jaar of meer aan het werk. Doorwerken tot 62 zal misschien nog wel mogelijk zijn, maar tot 65 of zelfs daarna is een brug te ver. En niet ambitieus genoeg voor hoger opgeleiden die er op hun 62ste nog geen 40 jaar op hebben zitten in banen die vaak tot op hoge leeftijd goed vol te houden zijn. Deze

groep kan best nog langer doorwerken en doet dit nu ook al vaak. De arbeidsparticipatie van hoogopgeleide 55-plussers is bijna twee keer zo hoog als de participatie van laagopgeleide 55-plussers: volgens CBS-cijfers voor 2006 zo'n 58 tegen 32 procent. De doorwerkbonus van het kabinet gaat dus vooral te recht komen bij ouderen die toch al doorwerken of dat ook zonder bonus makkelijk moeten kunnen.

Flexibilisering van de AOW kan ook zo worden vormgegeven dat het voor alle ouderen interessant is. Belangrijk is dan dat de keuze om langer door te werken daar gelogd wordt waar nog wat te kiezen valt. Dat betekent dat we er bij lager opgeleiden eerder bij moeten zijn dan bij hoger opgeleiden. Los-

laten van de uniforme leeftijds-grens van 65 jaar en koppelen van de AOW-leeftijd aan het arbeidsverleden is een interessante optie. Wie vroeg begint met werken kan dan eerder met AOW dan wie laat begint met werken. Dat pakt eerlijker uit en is beter voor de arbeidsparticipatie, omdat het alle ouderen stimuleert er naar vermogen een tandje bij te zetten.

Laat de SER onderzoek doen naar de verschillende opties voor een betaalbare, solidaire en participatiebevorderende AOW. Laat daarnaast ook burgers erover meepraten. De AOW raakt ons allemaal.

Jolanda Sap is Tweede Kamerlid voor GroenLinks. Liane Wubbels is directeur bij de ouderenbond ANBO.

Michaël Zeeman De eenheid van de Europese cultuur

Brussel,

Het eerste waar Adam Michnik het fijne van wil weten, is de kritische ontvangst van Ian Buruma's laatste boek in Nederland. Heeft hij goed begrepen dat er in Amsterdam nog al gemakkelijk is gereageerd op *Murder in Amsterdam*? En, zo ja, wat waren dan precies de plaatselijke bezwaren tegen een betoeg en een analyse die hem, duizend kilometer verderop, zo redelijk, rustig en verstandig waren voorgekomen? Kan ik die trouwens even voor hem opschrijven, liefst in een artikel dat hij dan meteen in zijn *Gazeta Wyborcza* kan publiceren? Vernemen de Polen ook eens wat de Nederlanders dwars zit. De problematiek waar Buruma over schreef, hoeveel intolerantie kan

de tolerantie aan, is immers geen uniek Nederlandse aangelegenheid.

Michnik was dit weekeinde één van de deelnemers aan de bijeenkomst van de Europese Culturele Ambassadeurs in Brussel. Hij is de Poolse historicus, essayist en journalist die in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw leiding gaf aan het democratisch gezinde verzet tegen de communistische dictatuur in zijn land. Toen er, tijdens de beraadslagingen in Brussel, even geen stoel voor hem vrij was achter de tafel, riposteerde hij gevat met 'laat maar, ik heb al lang genoeg gezeten'. Zes jaar, jaren die hij tegenwoordig als buitengewoon vruchtbaar voor zijn intellectuele en publicistische arbeid omschrijft, 'omdat er in de gevangenis geen drank is, geen telefoon en geen vrouwen'. Na de val van het communisme nam hij de leiding op zich van

zijn nieuw gestichte krant, 'het enige democratisch gezinde dagblad tussen Berlijn en Wladiwostok'.

Zo'n man, een man met een niet kapot te krijgen goed humeur. 'Een pessimist is meestal een gefrustreerde optimist', zegt hij er desgevraagd over.

Samen met onder meer Jordi Savall, de Catalaanse dirigent, Agnieszka Holland, de Poolse cineaste en haar Roemeense collega Radu Mihaileanu, de Slowaakse musicus Jack Martin Händler en de Servische pop-zangeres Marija Šerifović, maakt hij deel uit van een college vooraanstaande figuren uit het Europese kunstleven, die door de eurocommissaris voor Cultuur gevraagd zijn zich in te spannen voor het idee dat de Europeanen bij al hun historische en folkloristische verschillen wel degelijk deelgenoot zijn van één cultuur, zo gevarieerd als die is.

Dat zijn die 'Europese culturele ambassadeurs', inzetbaar bij plechtige beginselverklaringen, transnationale festivals en manifestaties en, desnoods, om zo nu en dan uit te doeken te doen dat de nationale culturen van Europa het toch echt moeten hebben van hun open karakter.

Geen probleemloze missie, onder de huidige omstandigheden.

Maar het curieuze is natuurlijk, dat wat in omslachtige en voorzichtige formuleringen van bedremmelde beleidsmakers steevast meteen argwaan oproept, in werkelijkheid allang het geval is. Geen van die culturele ambassadeurs beoefent zijn vak louter in

het land waarin hij geboren werd, waarvan de taal zijn moedertaal is en de geschiedenis de zijne. Allemaal zijn zij voortdurend onderweg en hun werk wordt gevolgd door de culturele elite in alle landen van Europa: je mag er toch niet aan denken dat de cd's die Savall maakte in Nederland of Italië niet verkrijgbaar zouden zijn of dat hij niet welkom zou zijn op festivals voor oude muziek van in Finland tot op Sicilië.

In de prangende vraag van Michnik manifesteert zich de eenheid van de Europese cultuur, ook die van de politieke cultuur (ja, hoor: bij alle verschillen, ik wil de mantra best even prevelen). Onze

vragen zijn de hunne, hun problemen de onze. De verschillen in reacties bepalen de breedte van onze speelruimte en onze verbeelding.

Maar ze worden aangegrepen om van onoverbrugbare cultuuroverlopen te kunnen getuigen. Terwijl de Europeanen al was het maar terloops steeds meer van elkaar aan de weet komen en ook steeds meer met elkaar delen - van munt tot voedsel, van normengeschetter tot immigrantengemanik - krijgen zij steeds meer sympathie voor politici die betogen dat dat niet de bedoeling is.

Het begint iets schizofreens te krijgen. Onze minister van Financiën sprak dinsdag in de Tweede Kamer, bij de aanbidding van de miljardennota, onbetwistbare woorden over het open karakter van de Nederlandse cultuur en de rijkdom en weelde die dat ons ge-

bracht heeft. Maar zijn collega van Onderwijs en Cultuur is als de dood voor een internationaal chapter in zijn cultuurbeld; zelfs het project met de twee Nederlandse culturele ambassadeurs in Londen en New York is op een farce uitgegleden. Wij stichten een Museum voor de Nationale Geschiedenis, en sloten het Stedelijk Museum voor moderne kunst die niet alleen aan onze eigen contrenten en tradities schatplichtig is. De crux is, dat het een niet zonder het ander kan, want alles komt ergens vandaan en iedereen trouwens ook.

De schizofrenie van nu is die van een geleefde werkelijkheid enerzijds, en een aan lafheid grenzende politieke bedremmelde anderzijds. In het gesprek met die culturele ambassadeurs, ieder voor zich een bewonderenswaardig en gelauwerd beoefenaar van zijn discipline met

een genereus publiek in tal van landen, was daar echter geen spoor van te bekennen. Die lui doen hun werk, zij hebben er succes mee en zij vinden er een publiek voor dat zij werkelijk nimmer afvraagt of Savalls wijze van dirigeren wel typisch Catalaans is of Michniks belangstelling voor Buruma een Poolse eigenaardigheid.

Alle kunst is de uitdrukking van de wijze waarop mensen over zichzelf nadenken, zij is de verbeelding van de verbeelding. En natuurlijk denken Catalanen, Nederlanders en Polen na over de mate waarin zij het kind van hun nationale geschiedenis zijn en over de uitnodigingen die onze tijd daar tegenover stelt. Dat zij zich niet beperken tot de literatuur, de muziek, het theater, de beeldende kunst en de essayistiek van hun eigen omgeving, is kenmerkend en reëel.